

PS2012RGW01 Bijlage 1

Beleidsnota edelhert, damhert en wild zwijn provincie Utrecht Ontwerp

Inhoud

Samenvatting

1 Inleiding

2 Edelhert, damhert en wild zwijn in de Flora- en faunawet

4 Afweging en visie

4.1 Edelhert

4.2 Damhert

4.3 Wild zwijn

5 Beleidsregels

5.1 Edelhert

5.2 Damhert

5.3 Wild zwijn

6 Communicatie

7 Vervolg

Bijlage 1: Achtergrondinformatie over edelhert, damhert en wild zwijn

Bijlage 2: Bij het voortraject betrokken organisaties

Bijlage 3: Kaart vestigings- en doortrekgebied edelhert provincie Utrecht

Samenvatting

Omdat er een reële kans is dat de beschermde diersoorten edelhert, damhert of wild zwijn de provincie Utrecht op eigen gelegenheid bereiken en zich gaan vestigen is een visie ontwikkeld ten aanzien van vrij levende populaties van deze hoefdieren. Vestiging van deze soorten kan positief bijdragen aan de biodiversiteit maar kan ook risico's met zich meebrengen. Op basis van informatie met betrekking tot geschiktheid van het leefgebied voor deze soorten, tot risico's en draagvlak bij betrokkenen zal voorkomen worden dat damherten en wilde zwijnen, die op eigen gelegenheid de provincie Utrecht bereiken, zelfstandige populaties gaan vormen: voor wild zwijn en damhert wordt een nul-stand nagestreefd. Voor het edelhert zullen op plaatsen waar daarvoor voldoende mogelijkheden zijn kleine groepen kunnen voorkomen. Deze groepen zullen beheerd worden om de dichtheid laag te houden. Er zal monitoring en evaluatie plaatsvinden die de basis vormen voor flankerend beleid om risico's en negatieve effecten van edelherten te beperken.

1 Inleiding

In de Beleidsnota Flora- en faunawet provincie Utrecht, die door Provinciale Staten van Utrecht op 19 mei 2008 is vastgesteld, staan de beleidsregels voortvloeiend uit de provinciale taken en bevoegdheden van de Flora- en faunawet. Deze beleidsregels hebben ook betrekking op de inheemse hoefdieren, ree, edelhert, damhert en wild zwijn.

In de provincie Utrecht bestaat ruime ervaring met vrij levende populaties reeën. Er is een reeënbeheerplan van de Faunabeheereenheid Utrecht dat door Gedeputeerde Staten van Utrecht is goedgekeurd. Ten aanzien van de overige hoefdieren is het huidige beleid afwachtend. In de beleidsnota staat over edelhert, damhert en wild zwijn vermeld dat, indien deze soorten via te realiseren verbindingzones de provincie Utrecht bereiken, bij noodzaak ontheffing verleend kan worden. De noodzaak kan gelegen zijn in het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen en bossen, in het belang van de openbare veiligheid (verkeer) of in het kader van populatiebeheer. Inmiddels is het mogelijk dat edelhert, damhert en wild zwijn de provincie Utrecht op een natuurlijke manier bereiken. In het coalitieakkoord 2011-2015 is aangekondigd dat wanneer er nieuwe diersoorten die schade kunnen veroorzaken naar de provincie komen, er nieuw beleid ontwikkeld wordt. Edelhert, damhert en wild zwijn kunnen een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit, maar hun aanwezigheid kan ook een risico vormen voor onder meer de bosbouw, gewassen en voor de verkeersveiligheid. Een visie ten aanzien van deze diersoorten en op basis daarvan beleidvorming is dus noodzakelijk.

Sinds begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw zijn er onderzoeken uitgevoerd naar met name de mogelijkheid van een vrij levende populatie edelherten op de Utrechtse Heuvelrug. Het is aannemelijk gemaakt dat de Utrechtse Heuvelrug, gelet op het natuurlijke voedselaanbod, ruimte biedt aan een populatie edelherten. Als voorwaarden voor de aanwezigheid van vrij levende edelherten is een groot aantal maatregelen in beeld gebracht op het gebied van inrichting en beheer. Deze studies hebben betrekking op het gebied Utrechtse Heuvelrug en de aangrenzende uiterwaarden.

In 2010 en 2011 heeft er op initiatief van de Commissie Inrichting en Beheer van het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug een intensieve discussie plaatsgevonden over de consequenties van een natuurlijke vestiging van populaties van edelhert, damhert en wild zwijn in het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug.

Door natuurontwikkeling, aangepast beheer, de realisatie van ecoducten en andere passagemogelijkheden is er een reële kans dat grote hoefdieren de provincie Utrecht bereiken.

Inmiddels komen er in de provincie Utrecht vrij levende damherten voor en komen er af en toe meldingen van vrij levende edelherten en wilde zwijnen. De aanwezigheid van vrij levende hoefdieren, anders dan reeën, in de provincie Utrecht is daardoor een gegeven. Op basis van de gevolgen en knelpunten wordt een visie en provinciaal beleid ten aanzien van edelhert, damhert en wild zwijn beschreven. Deze beleidsbeschrijving is een aanvulling en wijziging van de Beleidsnota Flora- en faunawet provincie Utrecht (vastgesteld door Provinciale Staten op 19 mei 2008).

Deze nota heeft betrekking op de hoefdiersoorten edelhert, damhert en wild zwijn, voorzover ze op natuurlijke wijze de provincie bereiken. Het uitzetten van deze hoefdiersoorten maakt geen onderdeel uit van deze nota. Op dit moment bestaan er geen voornemens om hoefdieren uit te zetten in de provincie Utrecht. Bovendien is het een bevoegdheid van het rijk (ministerie EL&I) om ontheffing te verlenen van het verbod op het uitzetten van dieren.

2 Edelhert, damhert en wild zwijn in wetgeving

Het edelhert, damhert en wild zwijn zijn op basis van de Flora- en faunawet beschermde inheemse diersoorten. Activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten zijn in principe verboden. Van het verbod op schadelijke handelingen kan onder voorwaarden worden afgeweken. Bijvoorbeeld door het afgeven van ontheffingen. Dat kan alleen als er geen andere bevredigende oplossing bestaat en indien er geen afbreuk wordt gedaan van de gunstige staat van instandhouding van de soort. De belangen die in de wet worden omschreven zijn onder meer volksgezondheid, openbare veiligheid, veiligheid van het luchtverkeer, voorkoming van belangrijke schade aan landbouwgewassen, schade aan flora en fauna. In dat verband wordt over afschot gesproken. Ten aanzien van edelhert, damhert en wild zwijn kan dat ook plaats vinden ter voorkoming van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren of het reguleren van de populatie-omvang in relatie tot schade of draagkracht van het gebied.

De provincie heeft ondermeer de bevoegdheid voor het afgeven van ontheffingen voor edelhert, damhert en wild zwijn (art. 68). Daarnaast kan de provincie door middel van een aanwijzing van personen (artikel 67) zo nodig op andermans eigendom de stand van deze hoefdiersoorten laten beperken.

De Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet worden vervangen door de Wet natuur, die in voorbereiding is. Het is nog niet bekend of de status van edelhert, damhert en wild zwijn in deze nieuwe wet gewijzigd wordt.

Edelhert en damhert zijn beschermde soorten op basis van de conventie van Bern. Het wild zwijn niet. Edelhert, damhert en wild zwijn zijn niet opgenomen in de lijst van strikt te beschermen soorten (bijlage IV) van de Habitatrictlijn.

3 Analyse

Om een overzicht te krijgen van de consequenties van vrij levende groepen van edelhert, damhert en wild zwijn is gebruik gemaakt van onderzoeksresultaten en ervaringen met deze dieren elders in Nederland. De informatie over gevolgen van de aanwezigheid van deze hoefdieren op de Utrechtse Heuvelrug die beschikbaar gesteld is door de Commissie Beheer en Inrichting van het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug is eveneens betrokken. Daarnaast hebben er bijeenkomsten plaatsgevonden waarin vertegenwoordigers van betrokken organisaties samen met deskundigen (bijlage 2) gediscussieerd hebben over kansen en knelpunten van grote hoefdieren in de provincie Utrecht. Inzicht in de gevolgen voor biodiversiteit, natuurbeheer, recreatie, verkeersveiligheid, gewasschade in relatie tot reeds gedane investeringen in bijvoorbeeld grote ecoducten is daardoor beschikbaar gekomen en is er aandacht geschonken aan noodzaak van vervolgacties zoals bijvoorbeeld verkeerremmende maatregelen. Deze informatie en inzicht in het draagvlak bij de betrokkenen is gebruikt bij de afweging en de visievorming.

4 Afweging en visie

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van de afweging voor de visievorming aangeduid en wordt per diersoort de visie van gegeven. Achtergrondinformatie wordt weergegeven in bijlage 1.

4.1 Edelhert

Het edelhert kan een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit in de provincie Utrecht en verhoogt de belevingswaarde. Hoewel dat ook geldt voor het damhert wordt de voorkeur gegeven aan het edelhert omdat voor deze soort de risico's ten aanzien van het beheer van de populatie en de daarmee samenhangende schade en de verkeersveiligheid geringer zijn. Bovendien was het edelhert doelsoort voor de verbindingzone Veluwe - Gelderse Vallei. Robuuste verbindingen zijn, in het kader van het bestuursakkoord tussen rijk en provincies, geen rijkstaak meer, maar er is in het verleden al wel met betrokkenen gecommuniceerd over de mogelijke komst van edelherten. Daarom wordt er voor gekozen om natuurlijke kolonisatie door edelherten mogelijk te maken en waar nodig bij te sturen. Afgezien van incidentele meldingen van mogelijk uit gevangenschap afkomstige dieren komt het edelhert nog niet voor in de provincie Utrecht en zal via de Gelderse Vallei of via de Nederrijn-oevers de Utrechtse Heuvelrug bereiken. Het is op dit moment niet bekend waar en wanneer in de Gelderse Vallei of wanneer er via de Nederrijn de eerste edelherten gaan verschijnen. Voor de provincie Utrecht is het verschijnen en vervolgens vestigen van edelherten een nieuw verschijnsel waarmee ervaring opgedaan moet worden. Vooralsnog wordt alleen de Utrechtse Heuvelrug en de hieraan grenzende uiterwaarden beschouwd al potentieel vestigingsgebied voor het edelhert. De Gelderse Vallei wordt beschouwd als doortrekgebied. Zie bijlage 3 (kaart vestigingsgebied en doortrekgebied edelhert). Indien er edelherten op natuurlijke wijze in deze gebieden verschijnen zullen ze gevolgd worden en zal door middel van flankerende beleid knelpunten weggenomen worden.

Op basis van een edelhertenbeheerplan en op basis hiervan jaarlijks op te stellen uitvoeringsplannen, zal de omvang van de populatie beperkt worden waarbij een lage stand en geringe populatiedichtheid uitgangspunt zijn. Voor het vestigingsgebied geldt als richtgetal een dichtheid van 2 edelherten per 100 ha en voor het doortrekgebied een dichtheid van 1 edelhert per 100ha. Het gaat hier om richtgetallen omdat het strek afhankelijk van de plaatselijke situatie is welke aantallen daarbij mogelijk zijn. Niet uitgesloten wordt dat in het vestigingsgebied lokaal een zeer lage stand zal worden nagestreefd en op andere plaatsen een hogere stand. Een lage stand van edelherten is goed voor de biodiversiteit en beperkt gewasschade en risico's voor de verkeersveiligheid. De populatiedichtheid wordt afgestemd op maatschappelijk draagvlak en gebiedseigenschappen. Het op bepaalde plaatsen

zichtbaar zijn van edelherten draagt bij aan de belevingswaarde, terwijl op andere plaatsen de dieren zo veel mogelijk met rust gelaten dienen te worden.

Er komt geen regeling voor schadevergoeding vooraf. Tegemoetkoming in de schade door het Faunafonds zal achteraf plaatsvinden zoals dat ook gebeurt bij schade die door andere beschermde diersoorten wordt veroorzaakt. Populatie-ontwikkeling en ruimtelijke spreiding als mede schade worden door middel van monitoring gevolgd.

Er zal op korte termijn een draaiboek opgesteld worden waarin aangegeven staat welke stappen er genomen moeten worden indien de eerste edelherten de provincie bereiken. Daarbij dienen aspecten van verkeersveiligheid en gewasschade gewogen te worden in relatie tot omvang van de groep edelherten en dienen afspraken gemaakt te worden over beheer en schadebestrijding. Bovendien zal bezien moet worden op welke wijze de aanwezigheid van ziekte-overdragers in de edelhertenpopulatie gemonitord kan worden. Ook zullen afspraken gemaakt moeten worden over monitoring om een evaluatie na enkele jaren mogelijk te maken. De evaluatie zal gebruikt worden om te oordelen of voortzetting, al of niet in aangepaste vorm, zinvol is. Er dient niet uitgesloten te worden dat de uitkomst van de evaluatie aanleiding is om te besluiten dat edelherten in de Utrechtse situatie niet verenigbaar zijn met de activiteiten die er plaatsvinden.

Buiten de potentiële leefgebieden (Gelderse Vallei, Utrechtse Heuvelrug en aangrenzende uiterwaarden) zal een nul-stand nagestreefd worden.

4.2 Damhert

Damherten leven al als vrij levende groep in de provincie Utrecht. Indien deze groep uitgroeit tot een levensvatbare populatie dan zal dat als gevolg hebben dat er minder ruimte zal zijn voor het edelhert. Damherten en edelherten hebben een vergelijkbaar voedselspectrum. Uit eerdere studies is gebleken dat er in het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug net genoeg ruimte is voor een levensvatbare populatie edelherten. Indien de overige delen van de Heuvelrug ook betrokken worden kan de extra ruimte benut worden voor een robuustere populatie edelherten in plaats van de marges opzoeken en voor zowel damhert en edelhert populaties te verkrijgen die qua omvang niet optimaal zijn. Het Bovendien zijn de risico's ten aanzien van het beheer en de verkeersveiligheid bij damherten groter dan bij edelherten.

De kleine groep damherten in het zuidoosten van de Utrechtse Heuvelrug tolereren, maar niet verder laten uitgroeien is ook een optie, maar brengt het risico met zich mee dat deze populatie onvoldoende beheerd zal worden. Dat kan zich voordoen indien een beheerder besluit om minder te beheren of af te zien van beheer. Uit andere delen van het land zijn voorbeelden bekend waar de aantallen sterk zijn toegenomen en schade en overlast zo groot zijn dat uitsluitend met grote inspanning door middel van afschot in grote aantallen de problematiek weer beheersbaar wordt.

Voor het damhert zal het beleid er op gericht zijn om te voorkomen dat er in de provincie Utrecht vrij levende groepen damherten zullen zijn. Voor de gunstige staat van instandhouding van het damhert op de Veluwe heeft afschot van naar de provincie Utrecht uitzwermende dieren geen gevolgen. De soort wordt in Nederland niet bedreigd.

Voor het wegnemen van de groep damherten bij de Plantage Willem III zal op korte termijn een plan gemaakt worden. Daarbij dienen verschillende opties beschouwd te worden: in één keer wegnemen, herplaatsen, geleidelijk laten afnemen door wegnemen mannelijke exemplaren of anticonceptie. Ook het in stand houden van een kleine groep dieren op de Plantage die door de beheerder ook beperkt wordt is een optie.

4.3 Wild zwijn

Indien het wild zwijn de provincie Utrecht al bereikt dan is het via de Gelderse Vallei. De kans is gering omdat voor wilde zwijnen ook in de aan de provincie Utrecht grenzende delen van Gelderland geen wilde zwijnen getolereerd worden. In de Gelderse Vallei bestaat geen draagvlak voor wilde zwijnen, vanwege veterinaire risico's en gewasschade. Het Faunafonds verlangt als preventieve maatregel voor wilde zwijnen dat er stroomdraden en akoestische middelen ingezet worden. Dit brengt voor de grondgebruiker aanzienlijke kosten met zich mee.

Voor het wild zwijn zal het beleid er op gericht zijn om te voorkomen dat er in de Gelderse Vallei vrij levende groepen wilde zwijnen zullen komen. Voor de gunstige staat van instandhouding van het

wilde zwijn op de Veluwe heeft afschot van naar de provincie Utrecht uitzwermende dieren geen gevolgen. De soort wordt in Nederland niet bedreigd.

5 Beleidsregels

Deze beleidregels vormen een aanvulling op de Beleidsnota Flora- en faunawet en zijn op vergelijkbare manier opgesteld als voor de soorten in die beleidsnota

5.1 Edelhert (*Cervus elaphus*)

Voorkomen:

Incidenteel voorkomend. Als gevolg van het transparanter worden van het gebied tussen de Gelderse leefgebieden en de provincie Utrecht is een natuurlijke terugkeer van edelherten richting Gelderse Vallei en Utrechtse Heuvelrug mogelijk.

Aantallen:

Tot nu toe maximaal enkele dieren.

Aantalsontwikkeling:

In Utrecht nog niet van toepassing.

In Nederland een thans niet bedreigde diersoort (Rode Lijst Zoogdieren, 2009).

Status in Flora- en faunawet:

- Beschermde inheems diersoort.
- Diersoort waarvan de stand mag worden beperkt als bedoeld in artikel 67, eerste lid. De provincie kan opdracht verlenen om het aantal dieren te verminderen, ter bescherming van bijvoorbeeld de volksgezondheid, de openbare veiligheid of het bestrijden of voorkomen van belangrijke schade aan gewassen.
- Diersoort waarvan de producten zijn vrijgesteld van artikel 13, eerste lid. Voor deze soort geldt een vrijstelling van het verbod op het in bezit hebben of het handelen in delen van dieren die gedood zijn in het kader van beheer en schadebestrijding of op geoorloofde wijze in het buitenland zijn verkregen.
- Diersoort waarvan productiedieren en gefokte dieren zijn vrijgesteld van artikel 9, 10, 11 en 13 eerste lid.

Status in provinciaal soortenbeleid:

Geen provinciale aandachtsoort.

Soort schade en schadeverleden:

Schade aan jonge bosopstanden en gewassen.

Gevaar voor de verkeersveiligheid.

Geen schadeverleden in de provincie Utrecht als het gevolg van afwezigheid van de soort.

Beleid:

- Het edelhert wordt opgenomen in het provinciale aanwijzingsbesluit ex artikel 67. Op grond hiervan is het toegestaan gewonde dieren op te sporen en, ter voorkoming van verdere schade te doden. Dit is slechts toegestaan door buitengewone opsporingsambtenaren die zijn aangewezen door de Stichting Valwild, mits in het bezit van een geldige jachtakte.
- Daarnaast kunnen er ontheffingen ex artikel 68 worden verleend op basis van de belangen welke genoemd zijn in dit artikel. Deze ontheffingen worden verleend op basis van een door Gedeputeerde Staten goedgekeurd edelhertenbeheerplan.
- Bovendien zullen er ontheffingen ex artikel 68 op voorhand worden verleend om een nul-stand van edelherten in de nul-standgebieden te realiseren.
- Indien noodzakelijk voor het uitvoeren van het edelhertenbeheerplan kan besloten worden tot een aanwijzing ex artikel 67 om zonder toestemming van de grondeigenaar beheer mogelijk maken.

Preventieve maatregelen:

Diverse effectieve maatregelen (minimaal 2) genoemd in de Handreiking Faunaschade van het Faunafonds.

Ontheffingsgebied:

Populatiebeheer: Utrechtse Heuvelrug en Gelderse Vallei.

Overig afschot: gehele provincie met uitzondering van Utrechtse Heuvelrug en Gelderse Vallei.

Ontheffingsperiode(n) en tijdstippen:

Populatiebeheer: 1 augustus tot en met 15 februari.

Overig afschot: gehele jaar.

Toegestane middelen:

Kogelgeweer volgens specificaties van artikel 7 lid 10 van het Besluit beheer en schadebestrijding.

Overige voorwaarden:

Populatiebeheer op basis van een edelhertenbeheerplan en op basis hiervan jaarlijks op te stellen uitvoeringsplan, waarbij een lage stand en geringe populatiedichtheid uitgangspunt zijn. Populatieontwikkeling en ruimtelijke spreiding als mede schade worden door middel van monitoring gevolgd.

5.2 Damhert (*Dama dama*)

Voorkomen:

Aanwezigheid van een groep damherten in de nabijheid van Elst. Deze dieren zijn nakomelingen van gehouden dieren.

Als gevolg van het transparanter worden van het gebied tussen de Gelderse leefgebieden en de provincie Utrecht is de verwachting dat een natuurlijke terugkeer van damherten richting Gelderse Vallei en Utrechtse Heuvelrug mogelijk is.

Aantallen:

De voorjaarsstand van het damhert op en rond de Plantage Willem III bedroeg in 2010 ongeveer 35 exemplaren. Het exacte aantal dieren in 2011 is niet bekend maar het aantal wordt in 2011 geschat op ongeveer 50 dieren.

Aantalsontwikkeling:

De groep dieren in de omgeving van Elst neemt in aantal toe.

In Nederland een thans niet bedreigde diersoort (Rode Lijst Zoogdieren, 2009).

Status in Flora- en faunawet:

- Beschermde inheems diersoort.

- Diersoort waarvan de stand mag worden beperkt als bedoeld in artikel 67, eerste lid. De provincie kan opdracht verlenen om het aantal dieren te verminderen, ter bescherming van bijvoorbeeld de volksgezondheid, de openbare veiligheid of het bestrijden of voorkomen van belangrijke schade aan gewassen.

- Diersoort waarvan de producten zijn vrijgesteld van artikel 13, eerste lid. Voor deze soort geldt een vrijstelling van het verbod op het in bezit hebben of het handelen in delen van dieren die gedood zijn in het kader van beheer en schadebestrijding of op geoorloofde wijze in het buitenland zijn verkregen.

- Diersoort waarvan productiedieren en gefokte dieren zijn vrijgesteld van artikel 9, 10, 11 en 13 eerste lid.

Status in provinciaal soortenbeleid:

Geen provinciale aandachtsoort.

Soort schade en schadeverleden:

Schade aan jonge bosopstanden en gewassen.

Gevaar voor de verkeersveiligheid.

In de provincie Utrecht is in 2010 voor het eerst schade gemeld aan gewassen en aan jonge bosaanplant.

Beleid:

- Het damhert wordt opgenomen in het provinciale aanwijzingsbesluit ex artikel 67. Op grond hiervan is het toegestaan gewonde dieren op te sporen en, ter voorkoming van verdere schade te doden. Dit is slechts toegestaan door buitengewone opsporingsambtenaren die zijn aangewezen door de Stichting Valwild, mits in het bezit van een geldige jachtakte.

- Daarnaast zullen er ontheffingen ex artikel 68 op voorhand worden verleend om een nul-stand van damherten in de provincie Utrecht te realiseren.

- Indien noodzakelijk voor het realiseren van de nulstand kan besloten worden tot een aanwijzing ex artikel 67 om zonder toestemming van de grondeigenaar beheer mogelijk maken.

Preventieve maatregelen:

N.v.t.

Ontheffingsgebied:

Hele provincie.

Ontheffingsperiode(n) en tijdstippen:

Het gehele jaar.

Toegestane middelen:

Kogelgeweer volgens specificaties van artikel 7 lid 10 van het Besluit beheer en schadebestrijding.

5.3 Wild zwijn (*Sus scrofa*)

Voorkomen:

Incidenteel voorkomend. Als gevolg van het transparanter worden van het gebied tussen de Gelderse leefgebieden en de provincie Utrecht is de verwachting dat een natuurlijke terugkeer van wilde zwijnen richting Gelderse Vallei en Utrechtse Heuvelrug mogelijk is.

Aantallen:

Tot nu toe maximaal enkele dieren.

Aantalsontwikkeling:

In Utrecht nog niet van toepassing.

In Nederland een thans niet bedreigde diersoort (Rode Lijst Zoogdieren, 2009).

Status in Flora- en faunawet:

- Beschermde inheems diersoort.

- Diersoort waarvan de stand mag worden beperkt als bedoeld in artikel 67, eerste lid. De provincie kan opdracht verlenen om het aantal dieren te verminderen, ter bescherming van bijvoorbeeld de volksgezondheid, de openbare veiligheid of het bestrijden of voorkomen van belangrijke schade aan gewassen.

- Diersoort waarvan de producten zijn vrijgesteld van artikel 13, eerste lid. Voor deze soort geldt een vrijstelling van het verbod op het in bezit hebben of het handelen in delen van dieren die gedood zijn in het kader van beheer en schadebestrijding of op geoorloofde wijze in het buitenland zijn verkregen.

- Diersoort waarvan productiedieren en gefokte dieren zijn vrijgesteld van artikel 9, 10, 11 en 13 eerste lid.

Status in provinciaal soortenbeleid:

Geen provinciale aandachtsoort.

Soort schade en schadeverleden:

Schade aan jonge bosopstanden en gewassen. Schade aan recreatieterreinen.

Gevaar voor de verkeersveiligheid.

In de provincie Utrecht is in 2010 voor het eerst schade gemeld aan gewassen.

Beleid:

- Het wild zwijn wordt opgenomen in het provinciale aanwijzingsbesluit ex artikel 67. Op grond hiervan is het toegestaan gewonde dieren op te sporen en, ter voorkoming van verdere schade te doden. Dit is slechts toegestaan door buitengewone opsporingsambtenaren die zijn aangewezen door de Stichting Valwild, mits in het bezit van een geldige jachtakte.

- Daarnaast zullen er ontheffingen ex artikel 68 op voorhand worden verleend om een nul-stand van wilde zwijnen in de provincie Utrecht te realiseren.

- Indien noodzakelijk voor het realiseren van de nulstand kan besloten worden tot een aanwijzing ex artikel 67 om zonder toestemming van de grondeigenaar beheer mogelijk maken.

Preventieve maatregelen:

N. v. t.

Ontheffingsgebied:

Hele provincie.

Ontheffingsperiode(n) en tijdstippen:

Het gehele jaar.

Toegestane middelen:

Kogelgeweer volgens specificaties van artikel 7 lid 10 van het Besluit beheer en schadebestrijding.

6 Communicatie

Het voorliggende concept beleidsnota edelhert, damhert en wild zwijn is een aanvulling op en deels wijziging van de Beleidsnota Flora- en faunawet provincie Utrecht. Het hoofdstuk over communicatie uit de Beleidsnota Flora- en faunawet is ook van toepassing op de voorliggende nota. Daarnaast zal er ten aanzien van edelhert, damhert en wild zwijn door de provincie een digitale folder gemaakt worden die de argumenten voor de beleidsinvulling duidelijk maken.

Zodra de eerste edelherten in de provincie waargenomen worden zal er samen met de faunabeheereenheid gecommuniceerd worden over het tot stand komen van het edelhertenbeheerplan. Dit communicatietraject zal samenvallen met het goedkeuren van het edelhertenbeheerplan en zal op een vergelijkbare manier plaatsvinden als bij het gereedkomen van het reeënbeheerplan onder andere in de vorm van een gezamenlijk persmoment van provincie en Faunabeheereenheid.

7 Vervolg

Voor de uitvoering van dit beleid zullen de volgende vervolgacties plaatsvinden:

- Opstellen digitale folder over achtergronden beleid ten aanzien van grote hoefdieren.
- Opstellen draaiboek voor maatregelen en regulatie van groepen edelherten.
- Aanpassen aanwijzingsbesluit voor edelhert, damhert en wild zwijn. Gedeputeerde Staten passen het aanwijzingsbesluit aan zodat ook aangereden edelherten, damherten en wilde zwijnen opgespoord kunnen worden door leden van de Stichting Valwild.
- Oplossen damherten dilemma Plantage Willem III. In overleg met de eigenaar, Stichting Utrechts Landschap, mogelijkheden onderzoeken.
- Na het vestigen van edelherten zal er een edelhertenbeheerplan opgesteld worden. Dit is een verantwoordelijkheid van de Faunabeheereenheid. Als Gedeputeerde Staten dit plan goedgekeurd hebben kan het de basis vormen voor ontheffingverlening.
- Na het goedkeuren van het edelhertenbeheerplan zullen provincie en Faunabeheereenheid gezamenlijk een persmoment organiseren.

Bijlage 1

Achtergrondinformatie over edelhert, damhert en wild zwijn

Dit achtergronddocument heeft betrekking op de hoefdiersoorten edelhert, damhert en wild zwijn, voor zover ze op natuurlijke wijze de provincie Utrecht bereiken. Het uitzetten van deze hoefdiersoorten maakt geen onderdeel uit van dit document. Indien er initiatieven zijn voor het uitzetten van hoefdieren in de provincie Utrecht, dan dient de initiatiefnemer de onderbouwing en consequenties inzichtelijk te maken en zullen zowel rijk (ministerie EL&I) als de provincie, als ontheffingverleners, daarover oordelen.

Edelhert

Het edelhert is doelsoort voor de robuuste verbindingzone Veluwe – Utrechtse Heuvelrug. Hoewel deze robuuste verbindingzone als zodanig niet gerealiseerd zal worden is, als het gevolg van natuurontwikkeling, aangepast beheer en realisatie van passagemogelijkheden de kans reëel dat edelherten de provincie Utrecht bereiken. Het is waarschijnlijk dat dat via de Gelderse Vallei of via de oevers van de Nederrijn zal gebeuren. Edelherten zullen dan niet voortdurend in het zelfde gebied verblijven. Onderzoek op de Veluwe toont aan dat vooral de mannetjes in de herfst aanzienlijke trekbewegingen maken die samenhangen met de bronst. Maar ook vrouwelijke dieren trekken, waarbij voedselgebrek en ook dekking gedurende de winter de aanleiding kan zijn.

Edelherten kunnen een positieve invloed hebben op de biodiversiteit als de stand laag is. Hoge standen kunnen daarentegen een negatieve invloed hebben. Met name voor open terreinen zoals droge en natte heide kan de aanwezigheid van edelherten bijdragen aan het in stand houden van de openheid en verhogen van de verscheidenheid. Hoge standen van edelhert kunnen een negatieve invloed hebben op de verjonging van bepaalde bostypes. Bij lage standen van herten kan juist een positieve invloed hebben. In de uiterwaarden kunnen herten bosontwikkeling en verruiging tegengaan. Bij lage dichtheden (maximaal 2 dieren per 100 ha) vindt er geen verdringing van reeën door edelherten plaats.

Gewasschade zal eerder optreden bij grotere aantallen edelherten. Er bestaan berekeningen van gemiddelde schades aan de landbouw. Voor edelhert is dit gemiddeld 0.03 ha per individu per jaar. Uiteraard verschilt dit per gebied en is de exacte schade afhankelijk van de begroeiing en de gewasteelt in het gebied. Bij edelherten wordt schade aan bedrijfsmatig geteelde gewassen door het Faunafonds in principe vergoed, waarbij wel een eigen risico geldt van € 250,- per jaar. Alleen kwetsbare percelen dienen afgerasterd te worden. Bij een eerste confrontatie met edelherten en deze afrastering nog niet aanwezig is wordt door het Faunafonds in principe wel overgegaan tot vergoeding bij schade in bedrijfsmatig bosbouw en fruitteelt. Het Faunafonds stelt echter als voorwaarde dat het kwetsbare perceel vervolgens omgeven moet worden met een edelhertenkerend raster. Betrokkenen wensen vooraf een schaderegeling (LTO, UPG).

Het huidige veterinaire risico, gevormd door de aanwezigheid van reeën, wordt als gering beschouwd. Het veterinaire risico als het gevolg van de aanwezigheid van edelherten of damherten zal licht toenemen vanwege de toename van het absolute aantal hoefdieren en vanwege het groepsgedrag van deze herten en de overlap met landbouwhuisdieren. Om geringe veterinaire risico's te behouden is het van belang om geen hoge dichtheden te laten ontstaan, en om veranderingen in de veterinaire risico's tijdig waar te nemen is het van belang de dierziekte situatie te (blijven) monitoren.

Edelherten hebben een hoge belevingswaarde voor recreanten. Het is niet vanzelfsprekend dat er extra opbrengsten ontstaan voor de middenstand in de recreatiesector. Mogelijk wel door uitbating van heel geschikte uitkijpunten. Recreatie kan echter een versturende invloed hebben op wilde hoefdieren. Edelherten zijn schuwer dan wild zwijn en damhert. Voor het duurzaam voortbestaan van edelherten dient de recreatie gestuurd te worden en is de instelling van rustgebieden essentieel. Edelherten kunnen schade toebrengen aan tuinen en parken.

Edelherten vormen een risico voor de verkeersveiligheid. Op wegen met lage snelheid zijn aanrijdingen met edelherten beperkt. Vanwege de grootte van edelherten is de schade bij een aanrijding groter. Aanrijdingen kunnen onder meer beperkt worden door het nachtelijk afsluiten van wegen, het verlagen van de snelheid of door het plaatsen van raster al of niet in combinatie met ecoducten. Oplossingsrichtingen zijn sterk afhankelijk van de situatie ter plekke.

Damhert

Het damhert is geen doelsoort voor de robuuste verbindingzone Veluwe – Utrechtse Heuvelrug. Voor damherten heeft geen studie plaatsgevonden naar draagvlak in de Gelderse Vallei.

Als het gevolg van natuurontwikkeling, aangepast beheer en realisatie van passagemogelijkheden is er een geringe kans dat damherten zich vestigen op de Utrechtse Heuvelrug. De kans is kleiner dan bij het edelhert omdat deze soort in Gelderland een beperkte verspreiding kent. In de provincie Utrecht komt het damhert echter al voor in de omgeving van Elst. De groep dieren die hier leeft zijn nakomelingen van gehouden dieren.

Damherten komen op de Utrechtse Heuvelrug voor bij particulieren en in hertenkampjes. Grotere aantallen komen voor nabij Paleis Soestdijk en op de Plantage Willem III. De damherten bij Soestdijk bevinden zich binnen een damhertkerend raster en kunnen beschouwd worden als gehouden dieren. De damherten op de Plantage Willem III bevinden zich binnen een raster dat bedoeld is om Konikpaarden en Heckrunderen binnen te houden, maar is niet damhertkerend. Tot 2010 zijn de damherten binnen het raster gebleven. In 2010 zijn de eerste mannelijke herten buiten het raster waargenomen. Hier is geen sprake van gehouden dieren.

Damherten kunnen een positieve invloed hebben op de biodiversiteit als de stand laag is. Hoge standen kunnen daarentegen een negatieve invloed hebben. Met name voor open terreinen zoals droge en natte heide kan de aanwezigheid van damherten bijdragen aan het in stand houden van de openheid en verhogen van de verscheidenheid. Hoge standen van damhert kunnen een negatieve invloed hebben op de verjonging van bepaalde bostypes. Bij lage standen van herten kan juist een positieve invloed hebben. Damherten hebben een voedingswijze die overlapt met die van edelhert. Een populatie damherten op de Utrechtse Heuvelrug zal consequenties hebben voor het maximale aantal edelherten. In de uiterwaarden kunnen herten bosontwikkeling en verruiging tegengaan.

Gewasschade zal eerder optreden bij grotere aantallen damherten. Bij damherten wordt schade aan bedrijfsmatig geteelde gewassen door het Faunafonds in principe vergoed, waarbij wel een eigen risico geldt van € 250,- per jaar. Alleen kwetsbare percelen dienen afgerasterd te worden. Bij een eerste confrontatie met damherten en deze afrastering nog niet aanwezig is wordt door het Faunafonds in principe wel overgegaan tot vergoeding bij schade in bedrijfsmatig bosbouw en fruitteelt. Het Faunafonds stelt echter als voorwaarde dat het kwetsbare perceel vervolgens omgeven moet worden met een edelhertkerend raster. Betrokkenen wensen vooraf een schaderegeling (LTO, UPG).

Het huidige veterinaire risico, gevormd door de aanwezigheid van reeën, wordt als gering beschouwd. Het veterinaire risico als het gevolg van de aanwezigheid van damherten zal licht toenemen vanwege de toename van het absolute aantal hoefdieren en vanwege het groepsgedrag van deze herten en de overlap met landbouwhuisdieren. Het huidige veterinaire risico, gevormd door de aanwezigheid van reeën, wordt als gering beschouwd. Het veterinaire risico als het gevolg van de aanwezigheid van edelherten of damherten zal licht toenemen vanwege de toename van het absolute aantal hoefdieren en vanwege het groepsgedrag van deze herten en de overlap met landbouwhuisdieren. Om geringe veterinaire risico's te behouden is het van belang om geen hoge dichtheden te laten ontstaan, en om veranderingen in de veterinaire risico's tijdig waar te nemen is het van belang de dierziekte situatie te (blijven) monitoren.

Damherten hebben een hoge belevingswaarde voor recreanten. Het is niet vanzelfsprekend dat er extra opbrengsten ontstaan voor de middenstand in de recreatiesector. Mogelijk wel door uitbating van heel geschikte uitkijkpunten. Recreatie kan echter een versturende invloed hebben op wilde hoefdieren. Omdat damherten minder schuw zijn dan edelherten kan volstaan worden met kleinere rustgebieden. Damherten kunnen schade toebrengen aan tuinen en parken.

Damherten vormen een risico voor de verkeersveiligheid. Damherten kunnen heel onverwacht de weg oplopen waardoor het risico op aanrijdingen groter is dan bij edelhert. Vanwege de grootte van damherten is de schade bij een aanrijding groter dan bij ree. Aanrijdingen kunnen onder meer beperkt worden door het nachtelijk afsluiten van wegen, het verlagen van de snelheid of door het plaatsen van raster al of niet in combinatie met ecoducten. Oplossingsrichtingen zijn strek afhankelijk van de situatie ter plekke.

Wild zwijn

Het wild zwijn is geen doelsoort voor de robuuste verbindingzone Veluwe – Utrechtse Heuvelrug. Het ministerie van LNV heeft nadrukkelijk verzocht om met uitzondering van de Veluwe

en de Meinweg in Nederland geen wilde zwijnen te laten voorkomen. Uit onderzoek van Prent (2008) blijkt dat er voor de komst van wilde zwijnen in de Gelderse Vallei geen draagvlak bestaat.

Het wild zwijn kan door wroeten in de bodemlaag bijdragen aan bosverjonging. Die wroetactiviteiten moeten dan niet tekens op dezelfde plekken plaatsvinden. Op natte heiden en schraallanden kunnen wilde zwijnen een negatief effect hebben. Op de natuur in de uiterwaarden zal het wild zwijn over het algemeen een positief effect hebben. Waardevolle glanshaverhooilanden kunnen echter negatief beïnvloed worden.

Het landbouwgebied vormt onderdeel van het leefgebied van wilde zwijnen. Wilde zwijnen zijn alleseters die naast planten ook dierlijk voedsel tot zich nemen. Bij het zoeken naar dierlijk voedsel in graslanden kunnen ze aanzienlijke schade aan de grasmat veroorzaken. Maar ook in bepaalde gewassen zoals mais foerageren wilde zwijnen. Wilde zwijnschade aan bedrijfsmatig geteelde gewassen wordt door het Faunafonds in principe vergoed, waarbij wel een eigen risico geldt van € 250,- per jaar. Het Faunafonds stelt als voorwaarde dat er stroomdraden en akoestische middelen ingezet moeten worden om schade door wilde zwijnen te beperken. Betrokkenen wensen vooraf een schaderegeling (LTO, UPG).

Veterinaire risico's als het gevolg van wilde zwijnen in de Gelderse Vallei zijn beperkt in beeld gebracht. De kans op direct contact tussen wilde zwijnen en gedomesticeerde varkens wordt als klein in geschat. Ook wordt de kans dat ziekten als mond- en klauwzeer of de ziekte van Aujeszky in een wilde zwijnenpopulatie aanwezig is en wordt overgedragen naar de sector als zeer klein in geschat en voor ziektes als klassieke varkenspest en blauwtong als klein. Mocht echter overdracht van ziekten als mond- en klauwzeer vanuit de wilde zwijnenpopulatie plaatsvinden, dan zijn de gevolgen hiervan erg groot.

Wilde zwijnen hebben een geringe belevingswaarde voor recreanten. Vanwege de schade die wilde zwijnen aan grasmatten kunnen veroorzaken zijn sommige vormen van recreatie (bijvoorbeeld golf) erg kwetsbaar. Monumenten (cultuurhistorische, archeologische en aardkundige) kunnen beschadigd raken door wroetende wilde zwijnen.

Wilde zwijnen vormen een risico voor de verkeersveiligheid. Omdat wilde zwijnen ook in wegbermen foerageren en daarbij ook de wegoplopen is het risico op aanrijdingen groot. Omvang van verblijf in wegbermen is afhankelijk van voedselaanbod elders. Vanwege de geringe hoogte van wilde zwijnen is de schade aan voertuigen bij aanrijdingen groot, maar de kans op letselschade geringer dan bij edelhert of damhert. Aanrijdingen kunnen onder meer beperkt worden door het nachtelijk afsluiten van wegen, het verlagen van de snelheid of door het plaatsen van raster al of niet in combinatie met ecoducten. Oplossingsrichtingen zijn sterk afhankelijk van de situatie ter plekke.

Bijlage 2

Organisaties waarvan vertegenwoordigers deelgenomen hebben aan het overleg over grote hoefdieren op 15 juni 2011.

Natuurmonumenten
Staatsbosbeheer
Utrechts Landschap
Rijkswaterstaat Utrecht
Provincie Flevoland
Provincie Gelderland
Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Gemeente Woudenberg
Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijn
Nationale Park Utrechtse Heuvelrug
Utrechts Particulier Grondbezit
Faunafonds
Faunabeheereenheid Utrecht
LTO Noord

Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging
Innovatie en Praktijkcentrum Groene Ruimte
Stichting Sneeuw voor de Zon

Afdelingen van de provincie Utrecht waarvan vertegenwoordigers deelgenomen hebben aan het overleg over grote hoefdieren op 8 juni 2011.

Afdeling Vergunningverlening
Afdeling Handhaving
Afdeling ILG
Afdeling Mobiliteit
Afdeling Economie, Cultuur en Maatschappij
Afdeling Groen